

potestate utatur. Nam gratia congruæ cogitationis superius explicata, non est homini necessaria ad posse bene operari, sed ut de facto bene operetur. Sed contra hoc obstat imprimis, quod non dicitur consequenter: quia si potestas est naturalis et in suo genere integra, ac sufficiens ad talem actionem, etiam concursus, vel providentiam Dei necessariam, ac sufficientem ad eandem actionem, oportet esse connaturalem, quia natura (ut aiunt) non deficit in necessariis. Deinde obstat maxime illi responsioni ratio sequens.

30. *Decimum tertium incommodum.* — Decimo tertio ergo objicitur, quia ex illas ententia sequitur, gratiam illam, quam Augustinus ut necessariam requirit ad singula opera bona, non esse necessariam ad posse, sed solum ad velle, vel agere bonum. Consequens est falsum, ergo et illud ex quo sequitur. Sequela probatur, quia ob præcedentem rationem id jam conceditur in bonis actibus moralibus, et inde fit argumentum (quod sæpe inculcatum est) consequenti ratione idem dici posse de quocumque actu bono, cujuseumque ordinis sit: quia Augustinus generatim loquitur de necessitate gratiæ ad bene operandum, et ex hac necessitate sola inferimus impotentiam, vel insufficientiam naturæ ad aliquod opus bonum. Ergo, si cum hac necessitate ad opus stat absoluta potestas ex natura, de quocumque actu bono dici poterit, fieri posse per naturam, licet non fiat sine gratia. Consequens autem Pelagianum est.

Pelagii erroris fundamentum. — Constat enim ex Augustino, libro primo de Gratia Christi, capite quinto, fundamentum Pelagiani erroris fuisse, quod *possibilitatem bonæ voluntatis et operationis in libertate posuerit*, id est, potentiam sufficientem ad efficiendos supernaturales actus, quam lege et doctrina juvare dicebat. Et ideo Concilium Tridentinum, sessione 6, canon. 2 et 3, non solum dicit esse gratiam necessariam, *ut homo operetur*, sed etiam, *ut operari possit*. Et idem habet Concilium Arausicanum 2, canone 7, et Concilium Milevitanum, capite quinto, Africanum, cap. 80. Et Christus Dominus non dixit *sine me nihil facietis*, sed, *nihil potestis facere*. Si ergo hæ locutiones comprehendunt omnes et singulos bonos actus morales, consequenter negandum est ad illos esse possibilitatem in natura: et e converso affirmandum, gratiam esse necessariam, non solum ut eos faciamus, sed etiam ut facere possimus. Vel tandem concedendum est, quod intendimus, illas locutiones Augus-

tini et Conciliorum non extendi ad omnes, et singulos actus morales, ac proinde sine fundamento, et cum magno incommodo affirmari, gratiam esse necessariam ad singulos morales actus.

31. *Decimum quartum incommodum.* — Decimo quarto sequitur ex illa sententia, solam illam providentiam auctoris naturæ, ex qua efficaciter, vel infallibiliter sequatur pravum opus morale, seu peccatum esse debitam homini secundum naturam suam spectato. Consequens est falsum, ergo. Sequela declaratur, quia ex vi naturæ rationalis et liberæ, debetur homini aliqua providentia et concursus Dei, ut possit sua libertate uti, et prodire in aliquod opus: nam omni naturæ creatæ debetur aliquis concursus ad efficienda opera naturæ consentanea. At juxta prædictam sententiam non debetur homini excitatio, vel concursus, quibus bene operetur: ergo solum debetur auxilium, quo male operetur. Probatur consequentia, quia vel non datur opus deliberatum indifferens in individuo, ut est probabilis, vel licet admittamus dari posse, qua ratione non debetur auxilium, quo fiat bonus actus, eadem non debetur, quo fiat opus indifferens et carens malitia, ut supra argumentati sumus. Relinquitur ergo, ut solum debeatur auxilium, quo male operemur.

32. *Responsum rationi adhibetur.* — *Retunditur.* — Dici potest primo, non esse inconveniens hoc concedere de homine lapsa, qui propter peccatum indignus factus est omni bono. Sed hoc imprimis non habet locum in illa sententia, quæ illam necessitatem gratiæ fundat in naturali conditione rationalis creaturæ. Deinde, si naturale auxilium ad bene operandum moraliter est debitum homini in puris naturalibus spectato, etiam est debitum homini lapsa: quia per peccatum, præsertim originale, non privatur bono generali concursu, vel influxu debito naturæ. Eo vel maxime, quod status naturæ lapsæ non est status damnationis, in quo damnatus merito suo forte privatur omni concursu ad bene operandum.

33. *Aliud effugium.* — *Duobus exemplis patet.* — *Prius.* — *Posterior.* — Aliter dici poterit nullum auxilium determinatum, scilicet ad bene operandum, vel ad peccandum, sed disjunctim, unum, vel alterum esse debitum humanæ naturæ, ideoque respectu uniuscujusque individui ad gratiam pertinere, ut potius ei detur auxilium, quod de facto conjungendum est cum bona operatione, quam cum mala. Sicut homo, qui tenetur distribuere pe-

cuniam inter pauperes, quos voluerit, nonnullam gratiam facit ei, quem elegit, quia licet teneatur dare huic, vel illi, non tamen huic determinate. Aliud exemplum magis accommodatum esse potest, si hæres ex vi alicujus legati teneatur alicui dare unum vas argenteum ex multis, quæ defunctus reliquit, nam aliquam gratiam facit, si non dat vilissimum illorum, sed aliquod majoris æstimationis, seu pretii.

34. *Rejicitur evasio.* — Respondemus primo, licet demus, respectu singulorum individuorum aliquod liberale beneficium Dei intervenire, non tamen excedens naturæ ordinem, nec pertinens ad ordinem gratiæ. Quis enim neget multa esse beneficia, quæ Deus confert, non solum in moribus, sed etiam in aliis bonis naturalibus, quæ nemo dixerit pertinere ad bona gratiæ, de qua loquuntur Concilia, quando dicunt esse necessariam ad recte operandum. Ut, verbi gratia, cum sit contingens hominem generari, vel cum tali concursu causarum materialium et efficientium, ex quo integer, et cum optima dispositione membrorum nascatur, vel ut producatur monstrosus, aut mancus, etc., profecto nemini debebat Deus talem ordinem, et dispositionem causarum, ut potius priori, quam posteriori modo ad illius generationem concurrerent. Dicamus ergo, hominem non potuisse generari integrum sine gratia DEI: Quis unquam hoc modo locutus est? Similis enim gratia etiam brutis animalibus fit. Et similia beneficia pertinentia, vel ad subveniendum necessitatibus hujus vitæ, vel ad vitanda documenta contraria vel salutis, vel famæ, vel honori, vel bonis fortunæ, quotidie conferuntur per providentiam Dei, quæ de se generalis est, et quasi indifferens, et non sine aliqua liberalitate definitur ad modum, et ordinem causarum convenientem homini, potius quam disconvenientem: quod tamen non sufficit, ut talis providentia ad gratiam proprie pertinere dicatur.

35. Quin potius addimus ex superius dictis, licet respectu singularum personarum, aut particularium eventuum necessaria fuerit aliqua liberalitas, seu electio Dei mere voluntaria, quæ cernitur in prima dispositione, et constitutione rerum, sub tali ordine causarum, ex quo tandem eveniat, ut hic et nunc mihi occurrat talis eventus convenientis, potius quam disconvenientis: nihilominus respectu uniuscujusque speciei debitum esse tale providentiæ genus, quod non sit determinatum ad pravos, seu disconvenientes, aut monstrosos effectus,

sed ad summum, ut sit generale, et commune. Ex quo necesse est, ut interdum boni, seu convenientes effectus orientur, nisi ab ipsomet naturæ auctore peculiari cura impediatur: quod semper, et sine ulla speciali causa face-re, maxime operibus moralibus non esset sapienti gubernationi consentaneum. Hoc autem servat auctor naturæ, tam in inferioribus rerum speciebus, quam in ipso homine quoad bona convenientia naturæ, quæ non negantur quidem toti speciei: distributio autem eorum respectu individuorum est contingens, ita ut quædam individua ea bona consequantur, et non alia, propter variam dispositionem causarum, vel concursuum, cum quo produci, aut operari contingit: hæc autem contingentia non est sine providentia, et voluntate Dei sic præordinantis, et disponentis secundarum causarum cursum: tota vero hæc dispositio, et distributio ad generalem providentiam spectat. Hoc igitur ipsum observatur cum natura hominis secundum se spectata, in ordine ad bonum morale naturali rationi consentaneum, ac proinde ex naturali providentia, et concursu illi est debitum, quantum est ex parte Dei, quamvis non sit debitum singulis individuis, vel actibus eorum. Ac proinde, quamvis dispositio causarum, ex qua provenit ut Petrus potius, quam Paulus moveatur ad actum bonum naturalem, sit ex libera electione DEI, non tamen est extra, vel supra providentiam connaturalem, seu pertinentem ad naturæ ordinem, sed ostendit, etiam in hoc DEUM uti sua libertate, scilicet in distribuendis bonis, quæ ad naturæ ordinem spectant.

36. *Ultima ratio contra hanc sententiam.* — Tandem confirmentur hæc omnia, quia ex contraria sequitur, non posse consequi hominem in hac vita cognitionem alicujus veritatis naturalis, sive philosophiæ naturalis, aut moralis, sive mathematicæ, sive alicujus artis, vel prudentiæ politicæ sine propria, et vera gratia. Sequela patet, quia intellectus humanus, etiam in naturalibus est expositus deceptioni, et quasi indifferens ad veram, et falsam cognitionem. Ut autem determinetur ad veram, potius quam ad falsam, pendet omnino, vel ex doctrina extrinseca, vel ex objectis occurrentibus, ex phantasmatibus, et apprehensionibus, quæ inde oriuntur. Quod autem alia motiva occurrant, quæ potius ad veram, quam ad falsam inducant, non est in hominis potestate, sed de se est contingens, ut vero est sub divina providentia, infallibiliter evenit, ergo est singulare beneficium Dei, non debi-

tum individuo huic, quod ei talis excitatio ad verum donetur, ergo est tam propria gratia, sicut illa, quæ ad morale opus postulatur.

37. *Responsum.* — Respondent, concedendo nullam ex his virtutibus naturalibus posse cognosci sine gratia late sumpta pro quolibet beneficio Dei non debito naturæ. Nihilominus fieri posse sine gratia Christi, quia Christus non meruit nobis, nisi auxilium Dei, quod nobis offertur ad recte, pieque vivendum: Auxilium autem illud ad sciendum, vel cognitionem mere speculativam naturalem, vel opera artis, non esse ad pie vivendum, et ideo non dari nobis per Christum. Quia Christus non est mortuus, ut philosophi, vel artifices, sed ut boni, et honesti essemus, ut in simili dixit Augustinus, Epistola 105. Et ideo illud auxilium non potest dici gratia Christi, et consequenter nec absolute gratia, quia gratia simpliciter solum vocatur a Patribus, quæ per Christum, et mortem ejus nobis datur, ut significat Augustinus, Epist. 95, ad Innocentem.

38. *Responsum confutatur.* — Sed hoc responsum non enervat, sed confirmat potius omnia, quæ diximus. Primo, quia ex ipsa responsione constat, magis fugi difficultatem verbis, quam declarari. Nam quod aliqua sit gratia, vel non sit, non pendet ex hoc, quod datur per Christum: vel non datur: quia dare per Christum est respectus quidam ad causam extrinsecam, qui supponit ipsum donum, quod ob meritum Christi datur secundum se esse gratiam, aliunde ergo habet, quod sit gratia independentem ab hoc, quod datur, vel non datur per Christum. Præterea hi auctores in hac ipsa materia docent, neque angelis, neque Adæ in statu innocentiae fuisse datam gratiam per Christum, dicant ergo, sine gratia fuisse conversos ad DEUM, prout oportet ad justitiam, vel salutem. Præterea, vel opera bona moralia considerantur, ut ordinata ad salutem æternam, et aliquo modo utilia et actu conferentia ad ipsam vel solum ut sunt conformia ratione convenientiaque naturæ: Priori modo fatemur cadere sub meritum Christi, tamen eodem modo Philosophia, Rhetorica ordinata ad eundem finem sunt ex meritis Christi, et auxilium, quod datur ad illas sic ad discendas, propter Christum datur. At posteriori modo, qua ratione non datur propter Christum auxilium ad speculationem, ita neque ad quamcumque morale actionem, quæ ad vitam æternam: justificationem et remissionem peccatorum non conducat. Nam (ex eisdem Augustini locis) mortuus est Christus, ut fideles

et sancti essemus, non ut bona naturalia, quæcumque illa sint per se spectata, et sine ordine ad supernaturalia obtineamus. Denique illud beneficium, quod non pertinet ad beneficia gratiæ per Christum, pertinet sine dubio ad ordinem naturæ, daturque ex vi providentiæ naturalis cum distributione accommodata, quam in suo ordine postulat, sine qua esse non potest, ut supra dicebam: unde non est donum simpliciter distinctum a dono creationis, sed cum illo connexum modo supra explicato, et ideo non est proprie gratia, nec per Christum, nec sine Christo. Hoc autem totum commune est illi auxilio, vel excitationi, quæ datur ad sciendum dari materiam primam, et ad volendum dare unam eleemosynam, per se sumptum sine ordine ad salutem æternam: ergo non magis unum est gratia, quam aliud, sed utrumque pertinet ad gratiam creationis, et generalis gubernationis. Et quod unum datur ad perficiendum intellectum in naturalibus, et aliud ad perficiendum voluntatem in una tantum perfectione naturali minima, valde materialis differentia est, quæ profecto ad rationem gratiæ parum conducit.

39. *Objectio.* — Una vero superest objectio, quæ multas ex rationibus factis videtur enervare. Nam, si efficaces essent, probarent gratiam non solum non esse necessariam ad omnia et singula bona opera moralia, verum etiam nullum posse dari opus bonum naturalis ordinis, ad quod sit necessaria gratia: imo neque ad operandum semper bene moraliter collective (ut aiunt) seu nunquam interponendo aliquod peccatum. Consequens est falsum, quia saltem ad eliciendum amorem DEI super omnia, ut est auctor vel finis naturæ, et alia opera ardua, et ad servanda omnia præcepta naturalia collective, est necessaria gratia, ut nunc suppono. Sequela probatur, quia si gratia est necessaria pro uno actu morali, in illa habent locum fere omnia argumenta a nobis facta, quia ex illo inferri potest, gratiæ necessitatem ad aliquem actum non esse ob supernaturalitatem actus, ac proinde ex necessitate gratiæ non posse inferri, dari actus supernaturales, atque ita tolli principale fundamentum, ex quo illos colligimus, et consequenter etiam everti firmum fundamentum, ut asseramus, esse certum, dari habitus infusos, et ita consequenter possunt applicari multa ex dictis. Respondetur negando sequelam, quia rationibus superius factis non probavimus absolute, opus morale non posse ex gratia, vel non posse interdum gratiam esse necessariam

ad aliquod bonum opus morale, sed solum, quod propter solam necessitatem illius congruæ cogitationis, non possit dici ad illud esse necessariam gratiam. Unde cum jam ostensum sit, propter hujusmodi cogitationem non requiri ad singula bona opera moralia aliam specialem motionem internam, absolute concluditur, nec gratiam esse necessariam ad singula opera. Nihilominus ad aliquod opus excellens, aut valde arduum, et ad collectionem præceptorum naturalium servandam, vel opera moralia frequenter sine labe peccati exercenda, necessaria est gratia. Quæ juxta doctrinam Conciliorum non in sola illa cogitatione naturali honesta, sed etiam in speciali illuminatione, inspiratione et protectione DEI consistit. Et quoad hoc genus gratiæ non est eadem ratio de his actionibus gravioribus, seu perseverantia in illis, et de singulis quibuscumque, quia in illis effectibus est longe major et specialis difficultas, quæ sine speciali DEI adjutorio superari non potest. Illa vero necessitas gratiæ ad aliqua opera moralia est quasi per accidens ob extrinsecam impedimenta naturæ corruptæ, datur autem alia necessitas per se ad alia opera bona, quæ oritur ex altitudine finis, cui debent esse proportionata, et ex hac necessitate optime concluditur, talia opera esse in se, et intrinsece supernaturalia. Qualis autem gratia sit necessaria ad aliqua bona opera moralia, et quomodo distinguatur a gratia necessaria ad singula opera supernaturalia, alterius considerationis est.

CAPUT XVII.

RESPONDETUR FUNDAMENTIS CONTRARIÆ SENTENTIÆ POSITIS CAPITE DECIMO.

1. *Solvitur primum fundamentum.* — Primum ac præcipuum fundamentum contrariæ sententiæ positum est in hoc, quod cogitatio congrua necessaria est ad honeste operandum, et illa non est debita naturæ, ac proinde est gratia. Ad quod multiplex responsio ex dictis accipi potest. Una est, illam cogitationem, sive sit debita, sive non, contineri intra terminos providentiæ naturalis, et ideo esse beneficium naturale, non tamen veram gratiam. Nec satis est dicere, illam providentiam naturalem oriri ex intentione dandi gloriam in prædestinatis, ideoque gratiam reputari. Non (inquam) hoc satisfacit, quia etiam ipsamet creatio datur prædestinatis ex illa intentione, ut supra dixi, et non propterea est gratia proprie dicta. Item

non est necesse talem cogitationem oriri ex illa intentione, ut patet in reprobis. Quod si dicatur, in eis dari ex voluntate antecedente dandi gloriam, hoc etiam per se non est necessarium, ut constat de homine in puris naturalibus. De principio autem necessario ad operationem, judicandum est ex his quæ sunt per se, non ex intentione DEI extrinseca. Si ergo talis cogitatio de facto aliquam utilitatem affert in ordine ad finem supernaturalem, dici quidem poterit esse ex providentia supernaturali, non tamen esse propriam gratiam nisi per extrinsecam denominationem. Sicut etiam salus, vel bona corporis, aut fortunæ interdum dantur vel auferuntur ex providentia supernaturali, non tamen propterea sunt propria gratia, de qua tractamus.

2. *Idem fundamentum aliter solvitur.* — Alia responsio est, illam cogitationem esse debitam naturæ secundum se spectatæ, esto non sit debita huic determinato individuo, et ideo non esse gratiam veram, hæc enim nec individuo, nec speciei ullo modo debita est: et ideo posset condi humana natura sine toto ordine gratiæ. Potestque hoc exemplo supra insinuato declarari. Nam qui tenetur ex justitia, vel officii debito pecuniam inter pauperes distribuere, non dicetur illam simpliciter donare, aut gratiam facere singulis pauperibus, licet voluntarie hos elegerit potius quam alios, ut eis talem eleemosynam conferret. Intereedit ergo ibi quædam benevolentia in electione personarum: donum autem ipsum secundum se spectatum debitum est, et ideo proprie et vere non est gratia. Eo vel maxime, quod supposita prima rerum institutione et communi causarum cursu, jam erit debita illa cogitatio tali individuo, quia ex solo generali cursu et concursu secundarum causarum, cum generali influenza primæ causæ sequetur, nisi extraordinarie impediatur. Hoc autem satis est, ut talis actio dicatur debita secundum naturæ ordinem. Nam quod illa prima institutio ordinis, et causarum universi potius quam alia voluntarie fuerit a Deo facta, pertinet ad donum creationis talis universi, tali modo composito, potius quam alterius: non ergo spectat ad ordinem gratiæ sanctificantis, de qua agimus. Ergo effectus, qui sequuntur ex tali institutione rerum cum communi cursu causarum secundarum, tam liberarum quam naturalium, et cum generali influenza Dei, ad beneficia naturalia pertinent, non ad ordinem gratiæ: talem autem esse illam cogitationem congruam, satis jam ostensum est.